

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Иванка Банкова,
научна специалност „Организация и управление извън сферата на материалното
производство“
на дисертационен труд на тема:
**„Влияние на автономията и самоуправлението в училищата върху ефикасността на
директорите”**
автор: докторант Елхам Марее
научен ръководител: проф. д-р Иво Стамболийски

за присъждане на образователна и научна степен **„доктор”**
по научно направление 3.7 **„Администрация и управление”**,
научна специалност: **„Организация и управление извън сферата на материалното
производство”**,

Настоящото Становище е изготвено на основание решение на научно жури, определено със Заповед на Ректора на Варненски свободен университет „Черноризец Храбър“ № 534/ 04.09.2024 г. за защита на дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ на Елхам Марее.

Докторант Елхам Марее е депозирала всички изискуеми документи от ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника на ВСУ относно процедурата за придобиване на ОНС „доктор“, изпълнила е планираните дейности за обучение в докторантура на самостоятелна подготовка, успешно е положила изпитите по индивидуалния учебен план, представила е дисертационен труд, автореферат, справка с приноси показатели и публикации. Докторантката е доказала че притежава изискваните по чл. 36 (3) от ЗРАСРБ задълбочени теоретични знания по научната специалност и способности за провеждане на самостоятелни научни изследвания.

1. Обща характеристика на дисертационния труд

Предоставеният за оценка дисертационен труд е в обем от 270 нестандартно форматирани страници и се състои от увод, четири глави, заключение, библиографска справка с 240 източника и 5 приложения. Основният текст на труда е илюстриран с 20 таблици и 8 фигури.

2. Оценка на съдържанието на дисертационния труд

Въведението очертава концептуалната рамка и практико-приложната насоченост на дисертационния труд. Дефинирани са изследователските параметри обект, предмет, изследователски проблем, цел и задачи. Аргументирано е представена актуалността на избрания изследователски проблем, посветен на управлението на училищата в Израел и

ефектите от въздействието на автономията върху дейността на директорите. Структурата на изследването е подчинена на формулираните в увода изследователски параметри и осигурява възможност за изпълнение на поставените изследователски задачи и постигане на целта на труда. Посочените ограничения дават възможност за фокусиране върху решаването на конкретните изследователски задачи. Представен е използвания изследователски инструментариум.

В *Първа глава* е направен теоретично-аналитичен обзор на четири основни тематични области, които имат съществено значение за аргументиране на постигнатите резултати в труда. Представена е правната рамка на средното образование в Израел, като е обърнато внимание на многобройните аспекти, които обхваща. Чрез подробен проблемен анализ на образователната система в Израел са изведени специфичните особености на образователната система, като е направен задълбочен преглед на степените на образование и на различните образователни институции, както и на степента им на автономност и са изведени предимствата и недостатъците на централизацията и децентрализацията на училища. Описани са критериите и изискванията към директорите на средните училища, като е поставен акцент върху неформалното им обучение в областта на лидерството и мениджмънта, и способността им да създават благоприятна учебна и работна среда, чрез сътрудничество и повишаване на доверието в колектива. Докторант Марее демонстрира задълбочено познаване както на етапите на самоуправление, така и на сложните взаимовръзки в образователната система.

Втора глава е посветена на изследване на въздействията върху социализацията и личностното развитие на учениците и на възникващите педагогически и управленски предизвикателства. Представено е значението както на семейството, така и на училището за формиране на социално, емоционално и познавателно израстване на учениците. Подчертана е необходимостта от прилагане на съвместни подходи за насърчаване на среда, която приоритетно възпитава личностни знания и качества, и е изведена ролята директора в този процес. Аргументирана е необходимостта от развитието на компетентностите на директора за формиране на благоприятна образователна среда, както и на уменията му да приема културното многообразие, да въвежда иновации и да насърчава етичното лидерство.

В *Трета глава* е представен ретроспективен анализ на управлението на образователната система на Израел, чрез добра теоретична дискусия, от периода на голямата имиграция (1948-1950 г.), през проведената образователна реформа през 70-те и 80-те години на XX век и провежданите политики до днес, чиято основна цел е да се намалят различията между учениците с различен социален статус. На тази база е

представен теоретичен модел за дейността на директора на средното училище. По подходящ начин са представени добри практики в областта на самоуправлението на средните училища на примера на Великобритания, Австралия, Унгария, Нова Зеландия, Япония, Хонг-Конг, Канада както и на САЩ.

По подходящ начин са представени границите на автономия и самоуправление в училищата както и концепцията за самоефикасност като присъща на училищните директори и са изведени възможностите за измерването ѝ. Поставен е акцент върху ролята на директора като самоефективен участник в управлението на образователния процес.

С най-голяма изследователска тежест е *Четвърта глава*, в която е представено методологията и резултатите от проведеното емпиричното проучване, в което на база на регресионен анализ е достигнато до констатацията, че автономията има „решаваща роля при формирането на различните аспекти на професионалната самостоятелност и подчертава важността на отчитането на многостранния характер на този конструкт в изследванията и практиката.“

Заклучението обобщава постигнатото в дисертационния труд.

3. Оценка на научните и научно-приложните приноси

Формулираните приноси могат да бъдат приети и защитени, считам че са лично достижение на докторанта. Приемам втори и трети принос, считам, че първи и четвърти, е необходимо да бъдат преформулирани. Добре би било приносните моменти да се разграничат на научни, научно-приложни и приложни.

Независимо от препоръките, постигнатите научни резултати се отнасят до обогатяване на съществуващи научни и научно-приложни постановки и съществуващи знания свързани с проблематиката свързана с автономията и самоуправлението в средните училища в Израел и влиянието върху ефикасността на управлението на директорите им.

4. Оценка на публикациите и автореферата към дисертационния труд

В справката за изпълнение на минималните национални изисквания са посочени три публикации, които популяризират основни тези и резултати от изследванията на докторанта.

Депозираният Автореферат е в обем е от 33 страници, в съдържателен аспект съответства на дисертационния труд и в общи линии отразява неговото съдържание и постигнатите резултати.

5. Становище относно наличието на плагиатство

Няма основания и съмнения за наличие на неетични авторски практики. Цитиранията са съобразно изискванията.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

Разработката би спечелила, ако бе оформена според стандартите за изготвяне на дисертационен труд, осъществяването на техническа, стилова и езикова редакция биха подобрили качеството както на дисертационния труд, така и на автореферата. За бъдещи изследвания препоръчвам авторът да се придържа към научния стил и позоваване на актуални информационни източници.

По отношение на структурата, би било удачно да се окрупнят отделните структурни единици и да се потърси възможност за по-балансирано представяне.

В съдържателно отношение – добре би било да се изследват и факторите на външната среда оказващи въздействие в системата на средното образование на Израел, особено в условия на сложна геополитическа среда. Считаю, че е необходимо да се доразвие дискусията свързана с автономността на директорите и възможностите им за предприемаческа инициатива.

Въпрос:

Посочете някои от основните инструменти, които директорите на автономните училища прилагат за преодоляване на социалните и межкултурни различия в училищната среда.

7. Заключение

Докторантът *Елхам Марее* притежава необходимата компетентност да анализира и предлага собствени, аргументирани и научно обосновани решения на сложни обществени проблемни въпроси, свързани с управлението на средното образование на Израел. Представения дисертационен труд на тема „*Влияние на автономията и самоуправлението в училищата върху ефикасността на директорите*” отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и Правилника за придобиване на научни степени във ВСУ „Черноризец Храбър“. Дисертационното изследване е добре оформен и задълбочен научен труд, съдържа актуални, значими и оригинални за теорията и практиката научно-приложни и приложни резултати и приноси по важна за образователното пространство на Израел тема.

С настоящото становище, давам положителна оценка на дисертационния труд на тема „*Влияние на автономията и самоуправлението в училищата върху ефикасността на директорите*” и препоръчвам на Уважаемите членове на Научното жури да присъдят образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.7. Администрация и управление“, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство” на *Елхам Марее*.

22.09.2024 г.

Изготвил становището,

доц. д-р Иванка Банкова